

УДК 349.6

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

THE DEVELOPMENT OF NATIONAL ENVIRONMENTAL NETWORK

Корчака Є.О.,
студентка кафедри екологічного права
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті визначено поняття екологічної мережі, основні програмні документи України та Європейського Союзу, які визначають методи правового регулювання. Чинна нормативно-правова база, що встановлює фундаментальні тенденції формування та розвитку національної екологічної мережі, є недосконалою та потребує детальної конкретизації. Виявлено проблему фінансування цього об'єкта на місцевому рівні. Автором наводяться актуальні напрямки вирішення проблем створення єдиної та універсальної національної екологічної мережі. Обґрунтовано значення екологічної мережі як невід'ємного об'єкта навколишнього природного середовища, що має вирішальне значення для існування та розвитку всієї екосистеми.

Ключові слова: екологічна мережа, проблеми формування і розвитку, удосконалення законодавства, фінансування.

В статье определено понятие экологической сети, основные программные документы Украины и Европейского Союза, которые определяют методы правового регулирования. Действующая нормативно-правовая база, устанавливающая фундаментальные тенденции формирования и развития национальной экологической сети, несовершенна и требует конкретизации. Обнаружена проблема финансирования данного объекта на местном уровне. Автором приводятся актуальные направления решения проблем создания единой и универсальной национальной экологической сети. Обосновано значение экологической сети как неотъемлемого объекта окружающей среды, что имеет решающее значение для существования и развития всей экосистемы.

Ключевые слова: экологическая сеть, проблемы формирования и развития, совершенствования законодательства, финансирование.

The article defines the concept of the ecological network, the main program documents of Ukraine and the European Union, which define the methods of legal regulation. The current legal framework that establishes the fundamental trends in the formation and development of the national ecological network is imperfect and requires more detailed concretization. The problem of financing this object at the local level is revealed. The author presents the actual directions of solving problems of creating a unified and universal national ecological network. The importance of the ecological network as an integral object of the environment, which is crucial for the existence and development of the whole ecosystem, is substantiated.

Key words: ecological network, problems of formation and development, improvement of legislation, financing.

Постановка проблеми. Процес організації національної екологічної мережі в останні десятиліття набирає обертів. Ця тенденція прослідковується у зв'язку з важливістю соціального та екологічного значення цього явища. Формування та розвиток національної екологічної мережі врегульовано програмними нормативними документами. Проте останні виконуються не повністю та недостатніми темпами для забезпечення економічно ефективного, екологічно безпечного та соціально справедливого використання природних ресурсів.

Стан опрацювання. Окремі практичні та юридичні аспекти формування і функціонування національної екологічної мережі досліджували такі науковці, як М.А. Дейнега, І.І. Каракаш, С.М. Кравченко, Г.І. Балюк, Б.В. Даниленко, М.Я. Ващишин, В.І. Андрейцев,

А.Г. Гетьман, Ю.С. Шемшученко, М.І. Максименко, А.К. Соколова та інші вчені.

Метою статті є критичний огляд розвитку національної екологічної мережі.

Виклад основного матеріалу. Ідея системного підходу до охорони природи, закладена в основу концепції формування екологічної мережі, сформувалася в другій половині ХХ століття, коли стало зрозуміло, що зберігання окремих, не пов'язаних між собою природоохоронних територій не забезпечує відповідне збереження біологічного та ландшафтного різноманіття та цілісності зв'язків у екосистемі, що призводить до її збідніння та втрати стабільності.

Запропонованою Маастрихтською декларацією «Про збереження природної спадщини Європи» 1993 року і за-

твердженою Радою Європи у місті Софія 23–25 жовтня 1995 року Всеєвропейською стратегією збереження біологічного та ландшафтного різноманіття визначено створення Всеєвропейської екологічної мережі як цілісності природи і зв'язку її складників. Вона стимулює формування національних екологічних мереж і поєднання їх із Всеєвропейською екологічною мережею [1].

На основі цих документів на національному рівні було створено Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки (далі – Програма), затверджену Законом України від 21 березня 2000 року, та Закон України «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 року. Ними визначено завдання законодавства про національну екологічну мережу, зокрема такі: регулювання суспільних відносин у сфері формування, збереження та раціонального, невиснажливого використання екомережі як однієї з найважливіших передумов забезпечення сталого, екологічно збалансованого розвитку України; охорона навколишнього природного середовища; задоволення сучасних та перспективних економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів суспільства. Також надано законодавче визначення екологічної мережі як єдиної територіальної системи, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорозмаїття, збереження місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні [2].

Для забезпечення єдиного підходу до формування національної екологічної мережі Міністерством охорони навколишнього природного середовища України (зараз – Міністерство екології та природних ресурсів України – Є. О.) від 13 листопада 2009 року були розроблені Методичні рекомендації щодо створення регіональних та місцевих схем екомережі. Вони мають рекомендаційний характер та слугують для використання у роботі спеціалістами органів охорони навколишнього природного середовища, місцевого самоврядування, виконавчої влади, науково-дослідних та природних установ, громадських екологічних організацій.

З метою встановлення основних вимог до організації та проведення державного моніторингу екомережі, визначення джерел фінансування, взаємовідносин центральних органів виконавчої влади в організації та проведенні моніторингу розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку здійснення державного моніторингу екомережі». Державний моніторинг екомережі передбачає проведення спостережень, спрямованих на оцінку цілісності екомережі і стану природних комплексів та об'єктів, включених до переліків екомережі, на своєчасне виявлення негативних змін прогнозування їх розвитку та пов'язаних з цим наслідків, на розроблення прогнозів та рекомендацій щодо формування, збереження та використання екомережі [3].

Україна має найрозвиненіше й найдеталізованіше законодавство про національну екологічну мережу серед інших країн Європи. Проте деякі положення нормативно-правових актів не відповідають міжнародним та європейським стандартам у частині проектування структурних елементів національної екологічної мережі. Тому вироблення дієвих механізмів застосування норм вітчизняного законодавства є першим кроком до заповнення «білих плям» у регулюванні питань, пов'язаних з формуванням та діяльністю вітчизняної екологічної мережі як важливого об'єкта навколишнього природного середовища.

Окрім цього, однією з важливих проблем залишається незадовільне фінансування на місцевому рівні заходів з формування екомережі, зокрема щодо розроблення регіональних схем та програм екомережі. З огляду на це необхідно прискорити встановлення у природі (на місцевості) прибережних захисних смуг вздовж річок і навколо водойм, які виконують роль екокоридорів.

Також потребують подальшого наукового опрацювання питання уточнення структури елементів національної екомережі, розробки переліку структурних елементів регіональних схем формування екомережі, визначення розмірів екологічних коридорів і режимів їх функціонування, забезпечення єдності підходів до формування екомережі на основі геоінформаційних технологій. Важливим напрямом подальшого формування екомережі на загальнодержавному і регіональних рівнях є інтеграція регіональних та місцевих схем екомережі у національну, затвердження регіональних програм і схем формування екомережі, створення та ведення переліків територій та об'єктів екомережі [4, с. 189].

Загальною тенденцією в підході до формування екомережі є намагання створити універсальну природну структуру, яка б сприяла розв'язанню не лише проблем збереження тварин, рослин, грибів та їхніх середовищ існування, а й могла б бути корисною для населення у соціальному та економічному сенсі, поліпшуючи умови його проживання. Для екологічно вразливих і деградованих територій, екологічна ємність яких вже значно вичерпана, екомережа має особливе значення. Для таких територій її створення є можливістю виходу з кризового стану.

Висновки. Екологічним результатом створення екомережі є підтримання екосистемних процесів шляхом збереження репрезентативної сукупності середовищ існування видів, які забезпечують їхнім популяціям достатню територію (для годівлі, для поширення молодих і дорослих особин або для колонізації інших ділянок середовища існування); забезпечення можливостей для сезонних міграцій, генетичного обміну між різними локальними популяціями, переміщення локальних популяцій з тих середовищ існування, стан яких погіршився, а також для міграцій внаслідок глобального потепління; захисту інтегрального характеру важливих екологічних процесів [5, с. 177]. З огляду на це можна стверджувати, що екологічна мережа, питання її формування та розвитку мають стратегічне значення для навколишнього природного середовища, а тому є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ващишин М.Я. Юридичні ознаки екологічної мережі як об'єкта правового регулювання. Порівняльно-аналітичне право. С. 127–129.
2. Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод: постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. № 815. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
3. Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004 № 1864-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/815-96-p>.
4. Національна доповідь про стан формування національної екологічної мережі України за 2006–2010 роки. Херсон: Грін Д. С., 2012. 200 с.
5. Платонова Є.О. Правове забезпечення формування та функціонування екологічної мережі України. Актуальні проблеми держави і права. С. 173–178.